



บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน ประเทศไทยได้เร่งพัฒนาตนเองทั้งทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการกำหนดนโยบายรักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ตามแนวทางจากแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมที่ผ่านมา จากการเร่งพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีนี้เองก่อให้เกิด การพัฒนาที่ไม่สมดุล เนื่องจากรัฐได้ละเลยความสำคัญของการพัฒนาคนและสังคม สมุทร ตันติเวชกุล (2538) ได้สรุปปัญหาและสาเหตุของปัญหาจากการพัฒนาตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคม ฉบับต่าง ๆ ที่ผ่านมา โดยกล่าวว่า “แม้ว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จ ในการบรรลุเป้าหมาย ในด้านอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นอย่างดี แต่ผลของการพัฒนา ก็ได้ออกให้เกิดความไม่สมดุลกันมากยิ่งขึ้น ยิ่งเศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็วเพียงไร การพัฒนาทาง ด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมก็ยิ่งตามไม่ทันเพียงนั้น ทำให้สังคมและสิ่งแวดล้อมตกอยู่ในฐานะที่เป็น ฝ่ายตั้งรับผลกระทบจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา ” วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์ (2535) ได้ กล่าวถึงสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน ไว้ว่า “มีวัตถุเจริญมากมายมีความรู้ที่ก้าวหน้าไปไกลมาก แต่ความรู้ลึกซึ้งรอบรู้ชีวิตกลับอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ทำให้เกิดเหตุการณ์ไม่ดีขึ้นกับหน่วยสถาบันทาง สังคมมากมาย” นอกจากนี้แล้วการพัฒนาที่ไม่สมดุลนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกหลายประการ สังคมวัฒนธรรมและค่านิยมแบบไทย ๆ ถูกกลืนโดยวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งความสับสนของสังคม ไทยนี้ จะน้อยลงได้หากเราสามารถผสมผสานวิถีชีวิต และค่านิยมอันดีงามของไทยควบคู่ไปกับการ พัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้น การพัฒนาประเทศที่สมดุลจึงควรควบคู่กันไป ทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต : 2534) ได้แสดงทัศนะต่อสภาพสังคมในปัจจุบันไว้ว่า “ ในยุคสมัยนี้สังคมมีสภาพเสื่อมโทรมทางจิตใจ ผู้คนห่างเหินจากศีลธรรม จำเป็นต้องเร่งรัด การสร้างเสริมจริยธรรมและการพัฒนาทางด้านจิตใจ จริยศึกษาจึงควรได้รับการเน้นหนักเป็นพิเศษ พระ

พุทธศาสนานั้นเป็นแหล่งแห่งคำสอน และเป็นระบบจริยธรรมที่ซึมซาบแผ่ไปทั่ว และหยั่งรากฝังลึกลงแล้วในพื้นฐานของสังคมไทย การสอนจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา หรือการนำพระพุทธศาสนา มาใช้ในการสอนจริยธรรมศึกษา จึงเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกลมกลืนกับรากฐานทางวัฒนธรรม และพื้นเพ จิตใจของคนไทย ”

แนวทางในการพัฒนาสังคมและพัฒนาคนมนุษย์ให้สามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ในแต่ละสังคมนั้นย่อมจะแตกต่างกันไปตามแต่พื้นฐานของแต่ละสังคม สังคมไทยนั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า รากฐานสำคัญประการหนึ่งก็คือพระพุทธศาสนาซึ่งหลักธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในพระธรรมคำสั่งสอน ล้วนแล้วแต่ได้รับการนำมาใช้ในการปลูกฝัง จริยธรรมแก่เยาวชนมาช้านาน ไม่ว่าจะเป็นการปลูกฝังจากครอบครัว หรือสถาบันทางการศึกษา กระบวนการปลูกฝังจริยธรรมนั้นนับเป็นกระบวนการที่ฝึกให้คนรู้จักเลือกที่จะเชื่อและรับจริยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสม และนับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสังคม

การจัดการเรียนการสอนวิชาที่ว่าด้วยจริยธรรมนั้นได้รับการบรรจุอยู่ในหลักสูตรระดับชั้นต่าง ๆ มาโดยตลอด โดยบูรณาการอยู่ในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ในการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ในปีพุทธศักราช 2533 นั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้เพิ่มเติมรายวิชาพระพุทธศาสนา ในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย จากที่แต่เดิมจะสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้กำหนดให้รายวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกเสรีและระบุให้ผู้เรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาเลือกเสรีรายวิชาพระพุทธศาสนา ภาคเรียนละ 1 รายวิชา โดย กรมวิชาการ (2535)กำหนดจุดประสงค์ของวิชาพระพุทธศาสนาไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดศรัทธา ซาบซึ้ง และสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนา และเห็นคุณของพระรัตนตรัย
2. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพุทธประวัติ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างถูกต้อง

3. เพื่อให้มีทักษะในการคิด และการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถเลือกสรรคุณธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม
4. เพื่อให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
5. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติศาสนพิธีได้อย่างถูกต้อง

ทั้งนี้ ในการนำหลักสูตรมาใช้จะสัมฤทธิ์ผลตามจุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การเรียนการสอน ซึ่งจัดโดยครูผู้สอน กรมวิชาการ (2535) ได้ให้หลักการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

1. พัฒนานักเรียนทั้งด้ายกาย วาจา ใจ
2. ปลุกเร้าให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม และแสดงออก
3. ให้โอกาส และเห็นความสำคัญของนักเรียนทุกคน
4. ฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และวิธีการแก้ปัญหา
5. จัดสถานการณ์ให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์
6. สร้างบรรยากาศที่รื่นรมย์
7. มีการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย

ภายหลังจากการประกาศใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ.2533) และหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ทั่วประเทศ กองวิจัยทางการศึกษา (อ้างถึงใน กรมวิชาการ ,2538) ได้จัดการประชุมเพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการเรียน และปัญหาในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา จากครูผู้สอน โดยกำหนดการศึกษาเป็น 4 ด้าน มีข้อค้นพบที่น่าสนใจหลายประการ ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร พบว่า มุ่งเน้นเนื้อหาสาระ ซึ่งยากและมากเกินไป
2. ด้านครูผู้สอน พบว่า ส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบบรรยายไม่เน้นการปฏิบัติ ขาดเทคนิคการสอนที่น่าสนใจ ไม่มีความรู้ซึ่งในด้านพระพุทธศาสนา
3. ด้านนักเรียน พบว่า ส่วนใหญ่รู้สึกถูกบังคับให้เรียนไม่ค่อยเห็นความสำคัญของวิชา เพราะไม่ได้นำไปใช้สอบเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้รู้สึกว่าไม่สำคัญและไม่จำเป็น

4. ด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่เห็นถึงความสำคัญของรายวิชาเท่าที่ควรขาดความสนใจในการจัดครูผู้สอนรายวิชาที่เหมาะสม

ข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือ ในการวิจัยครั้งนี้พบปัญหาในทุกด้าน แต่ด้านที่ไม่ได้มีการหยิบยกมาพูดถึงก็คือ ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งนับเป็นส่วนสำคัญ อีกทั้งประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูผู้สอน ซึ่งข้อมูลที่ได้จึงเป็นการมองในมิติเดียว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน วิชาพระพุทธศาสนาและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษาทั้ง 12 แห่งและโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพฯ เพื่อให้ทราบถึงสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบันและเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหา การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา.

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสิ่งที่เป็นข้อขัดข้องหรืออุปสรรคต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ โดยในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ศึกษาจากครูผู้สอน โดยศึกษาในด้านครู ด้านนักเรียน ด้านการวัดผลสัมฤทธิ์ ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้าน การวัดและประเมินผล ส่วนที่ 2 ศึกษาจากนักเรียน โดยศึกษาในด้าน การเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียน การสอน และด้าน การวัดและประเมินผล

วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง รายวิชาพระพุทธศาสนาที่เปิดสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเปิดสอนทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ทั้ง 12 เขตการศึกษา และ โรงเรียนในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตในการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งเปิดสอนทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ทั้ง 12 เขต การศึกษา และ โรงเรียนในกรุงเทพมหานคร

2. การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจะศึกษาเฉพาะด้านครูด้านนักเรียนด้านการใช้หลักสูตร ด้านการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล เท่านั้น โดยในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ศึกษาจากครูผู้สอน โดยศึกษาในด้านครู ด้านนักเรียน ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ส่วนที่ 2 ศึกษาจากนักเรียน โดยศึกษาในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางการพัฒนา หรือ ปรับปรุงหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาแก่กรมวิชาการ และกรมสามัญศึกษา
2. เป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่ครูผู้สอน โรงเรียน หน่วยศึกษานิเทศก์ และกรมสามัญศึกษา
3. เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้าและวิจัยที่เกี่ยวข้อง